

Написано от Майя Любомирска
Сряда, 17 Януари 2018 10:23

Сайтът **desebg.com** препечатва интервюто на историка проф. Евелина Келбечева от Американския университет в България за Faktor.bg по повод приемането на новата учебна програма по „История и цивилизации“, в която за първи път по адекватен начин се поставя изучаването на тоталитарния комунистически режим. Проф. Келбечева е един от двамата историци, заедно с доц. Лъчезар Стоянов от НБУ, които през последните пет месеца участваха активно в обществената дискусия в Министерството на образованието и науката (МОН). Значителна част от приетите промени са техни предложения. Проф. Келбечева е член на Управителния съвет на фондация „Истина и памет“, основана през 2016 г. от журналиста Христо Христов за подпомогне създаването на обективна обществена оценка за комунистическия режим и неговите престъпления. Историкът е и инициатор на гражданската Петиция за необходимостта от изучаването на тоталитарния режим на БКП в училище (2014). Заглавието е на **desebg.com**

Оригиналното е „Проф. Евелина Келбечева: Чиновници и леви историци оставиха извън учебниците „съветска окупация“ и „България република на СССР“.

Проф. Келбечева, вече станаха факт новите учебни програми по история – комунизмът влиза в учебниците, какво е общественото значение на този факт?

– Новите програми вече са публикувани на сайта на МОН. Програмата за 10 клас се нарича „История и цивилизация“. Постигна се много, много голям напредък както в периодизацията, така и в понятията, които трябва да бъдат задължително изучавани и

Написано от Майя Любомирска
Сряда, 17 Януари 2018 10:23

които са ключови за разбирането на историческото развитие. Това, което постигнахме досега е огромна крачка. Първо, с промяната на хронологията, второ – включването на факти за основни събития и процеси. Например в проекта съществуваше само терминът „нарушаване на граждански права“. В приетата вече програма се дават примери за политически терор, репресии, но за жалост остана мекото „нарушаване на граждански права“, вместо адекватния термин „потъпкване“.

За обществото и особено за младите значението е изключително – поставя се акцент върху историческите факти и истината за цял период от развитието на страната. Да не забравяме, че за почти три десетилетия израснаха няколко поколения, които нямат историческа представа за престъпленията на комунизма, а това е и една от причините за демонстрираната носталгия по годините на БКП.

Не е ли тъжно, че този пробив се случва 28 години, след падането на комунистическия режим, след целия спектър от правителства?

– Не е тъжно, а е срамно. Във всички други посткомунистически страни в Източна Европа процесите на декомунизация са отдавна приключили. Затова състоянието на тези общества е различно от нашето. Например, в предпоследното дясно правителство образованието се ръководеше от проф. Тодор Танев и Миглена Кунева, но нито един от тях не направи нищо. Кунева дори директно ни излъга, че промените ще бъдат приети, след като декларира, че е от репресирано семейството. Новата програма стана възможна, благодарение на тази борба, която в момента завършва – казвам борба, защото съпротивата на чиновничеството в МОН е нещо страшно. Този черен период де факто не се изучаваше, беше оставен в последния срок на 12 клас, когато се знае, че абитуриентите вече не учат.

Започнахме дебат по тази тема през 2014 г, когато на едно честване на горяните в Американския университет в България приехме петицията за изучаване на комунизма в училище. По-късно тази петиция беше подкрепена от трима президенти – д-р Желев, Петър Стоянов и Росен Плевнелиев, но и от много и много интелектуалци и колеги. От миналата година активно се включи и доц. Лъчезар Стоянов от НБУ. Пет години вече върви непрекъснатият сблъсък с чиновниците в МОН. Сега тази битка приключи, може би с 90% успеваемост от това, което ние искахме да постигнем.

Написано от Майя Любомирска
Сряда, 17 Януари 2018 10:23

Скандално е, че у нас този важен пробив се случва 28 години след ликвидирането на тоталитарната държава и по времето на третото правителство на ГЕРБ. През 2017 г. Борисов се ангажира, че образованието ще бъде приоритет на това мнозинство, а приетите нови програми по история са наистина една голяма крачка напред в правилната посока. Трябва да подчертая, че в тази мисия изключително важна и категорична беше подкрепата на зам.-председателя на ГЕРБ Цветан Цветанов, на евродепутата Андрей Ковачев и министъра на образованието Красимир Вълчев.

Какво отпадна от предложенията Ви в новата програма по история?

– Отпаднаха терминът „съветска окупация“, става дума за периода от началото на септември 1944 г., както и фактът, че БКП и Живков са подготвяли превръщането на България в република на Съветския съюз. Нека припомним, че България плаща 119 млрд. лв. на Съветския съюз за собствената си окупация, което води до най-тежката финансова криза след войната. И това ли ще оспорят партийните историци? Възмутена съм от съпротивата, която беше оказана от определени лица, които продължават да пазят статуквото и да манипулират историята. И съветската окупация, и искането да бъдем съветска република са ясно документирани факти.

Свидетелствата за това са в архивите и са достъпни за всеки. Но симптоматичен е фактът, че всичко това може все още да бъде поставено за дебат. „Здравите“ сили се надигат отново, за да запазят имиджа на столетницата като нещо, което тя не е. Моето най-голямо учудване е как в последната финална дискусия върху изработването на програмата, представители на т. нар. патриоти изобщо не повдигнаха въпроса за това най-безпрецедентно национално предателство на партийно и държавно ниво.

Има въведени 12 нови термина, представете ги?

– В раздела за историята на България след 1944 г. първоначално нямаше включени никакви нови термини. Ние като независими експерти успяхме да акцентираме 12: съветизация, комунизъм, диктатура на пролетариат, Народен съд, репресивен апарат, лагерите, горяните, експроприация, социалистическа индустриализация, насилствено коопериране, изселване и т.н. Характерът на тоталитарния режим, историческите му измерения и динамиката досега не бяха показани. За репресивната система изобщо не

Написано от Майя Любомирска
Сряда, 17 Януари 2018 10:23

се говореше, имаше едно-единствено изречение, в което се казваше, че дава примери за репресии и нарушаване на гражданските права на хората. Да се говори за това време с такъв тип евфемизми е отказ от адекватно историческо представяне на периода на комунизма.

Това, което досега пишеше в учебниците, бе подмяна на същината на комунистическия режим ли?

– Абсолютна подмяна. Същото се отнася и до хронологията на този период, която беше разделена в някакви нищо не значещи десетилетки. Никъде в другите раздели не беше приет този хронологичен подход, и по този начин отново се целеше да се замаже историческата истина и младите хора да не научат нищо. Например: не бяха сравнявани Димитровската и Живковата конституции, а последната реално заковава едноличния режим на Тодор Живков. Това трябва да бъде разбрано и да се види ескалацията и динамиката, първо на политическия терор, след това на завоалираната перфидна форма на репресия върху цялото общество.

Сега тази променена програма трябва да бъде превърната в текст, да бъдат творчески и разбираемо написани учебници, няма ли да се сблъскаме с проблема с учените, които ще пишат новите учебници – много от тях са откровено леви, със зависимости от БКП и ДС?

– Проблемът наистина е огромен той натрупва и ескалира вече близо три десетилетия. Липсата на лустрация, като основна част от непроведената никога декомунизция е и в основата на факта, че определени среди сред историците отказват да приемат написването и преподаването на история, основана на последните постижения на българската и европейската историография. Да не се лъжем – много хора мислят, че това е второстепенен въпрос. Аз обаче мисля, че е първостепенен, защото големите промени в обществото започват чрез културата и смяната на менталитета.

За това създаването на нова програма е изключително важно, защото тя има силата на закон. Следващият етап е писането на учебници. Знаете, че издателствата предлагат на МОН своите учебници и те след това се одобряват от министерството. Смятам, че това е процедура, която може да бъде променена и трябва да бъде променена. Но в момента

Написано от Майя Любомирска
Сряда, 17 Януари 2018 10:23

такава е практиката. Кой ще преглежда учебниците, дали ще има организиран обществен дебат върху тях, не мога да отговоря все още на тези въпроси.

Но всички термини от учебната програма могат да бъдат отново перфидно подменени или разказани по най-благовидния за комунистическата репресивна система начин?

– И това е вярно. Все пак се надявам, че един термин като „експроприация” или „съветизация”, или „диктатура на пролетариата”, или „народен съд”, не могат да бъдат разказани по някакъв фалшив начин. Те самите са понятия, обясняващи същината на политическия терор при комунистическия режим. Но, разбира се, въпросът е какъв акцент ще се постави и в какъв контекст ще бъде разказано - дали ще се каже в едно изречение или темата ще бъде развита с цялата ѝ сила, и роля, и последствия. Защото това, което е направено с червения терор веднага след 9 септември 1944 г. и след това се узаконява чрез т. нар. Народен съд. Това е най-голямата репресия в Източна Европа към бившия елит.

Те дори говорят за „бивши хора”, а това е елитът на нацията – градският, селският, интелектуалният, политическият. Това са най-образованите, най-успешни и значещи хора в обществото ни. Да не говорим, че това са били личности, с много високо образование и професионална подготовка. А тази практика тотално се сменя веднага след 9 септември и знаем кои започват да ни управляват и ни управляваха. Надали има човек от партийната върхушка на БКП, който в началния период след преврата да е завършил нормално университет. И досега берем плодовете на тази подмяна на елита. Това унищожаване на елита доведе до там, че ние нямахме подготвена политическа класа, която да поеме дълга си да промени менталитета и идентичността на българското общество след 1989 г.

Кога новите термини и учебници ще стигнат до класните стаи?

– По закон по тази програма трябва да се учи през 2019 г. Има срок от една година за писането на учебници. Освен това много зависи от преподавателите, те са най-големият ресурс. И накрая остават децата, на които трябва да се преподава една истинска и жива история, не само чрез учебници, а чрез човешки истории, филми, а защо не и с

Проф. Евелина Келбечева: Срамно е, че 28 години след края на комунистическия режим той влиза

Написано от Майя Любомирска
Сряда, 17 Януари 2018 10:23

музика и поезия.